

УДК 336.22 : 338.43

Н. С. Прокопенко,

к. е. н., доцент, Київський міжнародний університет

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА І РЕГУЛЮВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА: УРОКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розглядається приклад зміни податку на прибуток відповідним за розміром йому податком на ціну. Надана рекомендація щодо його впровадження в агропромисловій галузі буде слушною для підприємств, які підпадають під законодавчу норму відносно сплати податку на прибуток.

The examples of profit tax change on the price tax are overviewed in this article. It is proposed its implementation in agro-industry which is suitable for enterprises which have to pay profit tax according to legislation.

Ключові слова: податки, податок на ціну, агропромислова галузь, податкова ставка.

ВСТУП

В умовах оподаткування валового доходу (точніше ціни реалізації) найважливішою умовою є визначення розміру податкової ставки. Розмір податкової ставки у вживаній нейтральній стимулюючій податковій реформі може бути визначений на рівні сукупної податкової ставки — 21,1%. Різниця фактичної (23,3%) і розрахункової (21,1%) сукупної податкової ставки показує 2,20% впливу на неї інфляції. Оскільки реформа нейтральна, тобто рівень існуючого тягаря не змінений, то базова заміна одних податків на інші змінює саму податкову ставку при постійності суми податків.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

У статті розглядається приклад зміни тільки одного податку — на прибуток відповідним за розміром йому податком на ціну. Аналогічно можна провести розрахунки і по інших податках, що входять до сукупного податкового тягаря, в межах забезпечення сукупної податкової ставки 21,1% до ціни реалізації.

З метою визначення податку на ціну в статті було проведено аналіз і розрахунок виробничих витрат, обсягу реалізації, прибутку в умовах інфляції.

Пропозиції по застосуванню податку з продаж (з ціни) були висунуті Найдбоновим В. С., Сменковським А. Ю., Вікуленко О. Є. [1,2].

РЕЗУЛЬТАТИ

В умовах стійкої інфляції і спаду випуску продукції з причин, що знаходяться поза ви-

робничою сферою, змінюється методологія аналізу і прогнозування витрат на виробництво, а також випуску і реалізації продукції. Раніше, коли чинник інфляції, зважаючи на її незначний рівень, можна було б не враховувати, зміни в структурі виробничих витрат логічно було відносити на рахунок технології і асортименту випуску. За стійкої і досить високої інфляції головними причинами змін виявляються динаміка цін і новації в обліку витрат. До 1992 року витрати ресурсів визначали розмір випуску, а після — випуск і витрати залежать у першу чергу від можливостей збуту. Найбільш істотна зміна структури — це збільшення в 1992 р. майже удвічі і подальше швидке зростання частки "інших витрат", що досягли в агропромисловості в цілому 17,7%. В енергетиці ця частка становила 34,5%, а в нафтовидобувній галузі — 64% [3].

У результаті аналізу одержана система взаємопов'язаних індексів обсягу і цін за витратами, випуском і реалізацією продукції, що дає змогу за заданою на прогнозований період парою індексів обсягу і цін (хоча б по одному показнику) здійснити прогноз всієї системи показників.

Спочатку на рік поширюємо минулі індекси обсягу і цін випуску, потім індекс обсягу і ціни випуску коригується відносно їх значень у поточному аналізі, аналогічно коригується решта всіх індексів. Після цього підсумовуються всі витрати на виробництво і визначається їх динаміка, а також динаміка обсягу реалізації, прибутку і податків на неї. Виходячи з

розрахованих даних відносно структури витрат і обсягів агропромислової продукції за останній період аналізу, що проводиться, можна визначити оптимальну податкову ставку і розмір прямого податку на ціну за кожний аналізований рік і за весь період. Наприклад, витрати виробництва в 1990 році мають наступну структуру: $V = 68,7 + 13 + 2,2 + 7,5 + 8,6 = 100\%$.

Виходячи з середньої рентабельності за 1990 рік в 25%, одержуємо ціну реалізації продукції: $Ц = C + П = 100 + 25 = 125\%$ від собівартості агропромислової продукції. Грунтуючись на інших даних, маємо: $Ц = 130985$ млн грн. Звідси: $V = 104788,4$ млн грн. Отже, прибуток агропромисловості становив за рік: $130\ 985 - 104\ 788 = 26\ 197$ млн грн.

Приймаючи, що податок на прибуток становить 25%, тобто $26197 \times 0,25 = 6549,3$ млн грн, то ідентичний за розміром податок на ціну матиме ставку: $6549,3 : 130985 \times 100\% = 5,0\%$. Звідси податкова ставка до ціни (5%) дає ту ж суму податку, що і податкова ставка до прибутку (25%). Отже, дані міркування засновані не на зниженні розміру податку, а на його незмінності в первинному (базовому) варіанті.

Проте слід зазначити, що зміна ціни (і, відповідно, податку) залежить в першу чергу від самого виробника (продавця), а отримання максимуму прибутку, що зумовлено тільки його вибраною стратегією (залежно від еластичності попиту, наявних витрат виробництва і їх зміни, зміни випуску продукції в натуральному виразі). Для ініціації економічного підйому АПК в Україні потрібні узгоджені заходи із забезпечення сприятливих макроекономічних умов, створення каналів грошової пропозиції для виробничих інвестицій, відпрацювання механізмів трансформації заощаджень в інвестиції, припинення всіх форм витоку капіталу.

В організації грошової пропозиції мають бути створені канали і розроблені механізми організації припливу капіталу у виробничу сферу. Зі усіх можливих в ринковій економіці джерел надходження виробничих інвестицій діє лише один — власні засоби підприємств, яких припадає на частку більше половини всіх капіталовкладень у виробництво. Інвестиційний спад в Україні і безпосередньо в АПК дійсно багато в чому зумовлений обмеженими можливостями внутрішніх нагромаджень (особливо приватних інвесторів), а також кризовим знеціненням основного капіталу економіки. Хоча в цілому по Україні валове нагромадження у 2007 р. основного капіталу сягнуло 25,1% ВВП, що на 1,5 в. п. більше, ніж у 2006 р. При цьому приріст даного показника становив 23,9%, він

удвічі перевищив темп приросту кінцевого споживання та забезпечив 65,7% приросту ВВП у першому півріччі 2007 р. (у співставних цінах) [4]. Досвід інших країн показує, що такі низькі масштаби нагромаджень не здатні забезпечити прийнятну динаміку економічного розвитку і відновлення підірваного кризою національного господарства. У розвинених країнах за часів пожвавлення і підйому норма валового нагромадження значно вища. У середньому — не нижче 15% ВВП. У Японії цей показник перевищував 35% ВВП (рис. 1) [5]. Історія Німеччини свідчить про приклад ще більш економічного господарювання — в 50—60-ті роки норма нагромадження там становила 20% ВВП.

Проведений аналіз вказує на слабку інвестиційну мотивацію у різних груп економічних агентів аграрного сектору України, що зумовлено обмеженістю доступних джерел фінансових коштів для інвестицій, збереженням високих інвестиційних ризиків, неготовністю банків працювати з інвестиційними проектами, а підприємств — залучати інвесторів і зробити свою діяльність "прозорою" для них.

Низька інвестиційна активність підприємств пояснюється переважанням інтересів керівників і працівників підприємств над інтересами власника, високими витратами виробництва і недоліками в підготовці менеджерів, як і раніше, не досить високим сукупним платоспроможним попитом, а також високим податковим тягарем для товаровиробників і відсутністю стимулюючих і регулюючих податків у вітчизняній податковій моделі.

У політиці України по стимулюванню ділової активності в 1992—2001 роках переважала схильність до надання широкомасштабних і необґрунтованих пільг, що стосується і агро-

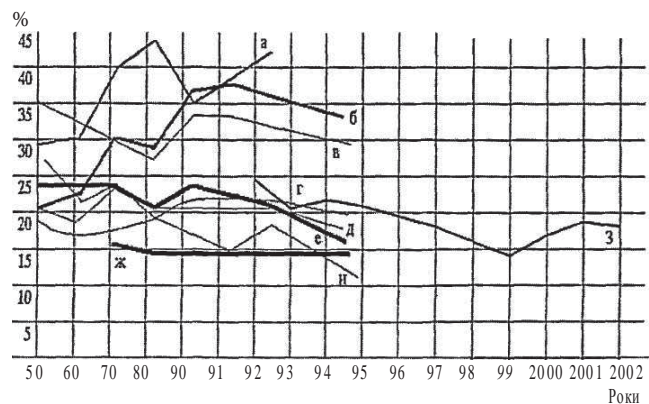

Рис. 1. Динаміка валового нагромадження

Примітки: а) Сінгапур, б) Південна Корея, в) Японія, г) ФРН, д) Італія, е) Франція, ж) Великобританія, и) США, з) Росія.

промислового сектору. Претендувати на інноваційні пільги можуть підприємства, які розробляють, виготовляють і реалізують інноваційні продукти (продукцію та послуги), мають обсяг у грошовому вимірі понад 70% загального обсягу продукції та послуг [6].

Пільги, що застосовувалися відповідно до податкового законодавства, не зробили суттєвого впливу на інноваційну поведінку підприємств, оскільки вони були фрагментарні, не охоплювали всі стадії інноваційного циклу. Наприклад, основна маса пільг по ПДВ поширюється лише на першу стадію інноваційного циклу і не зачіпає стадії виробництва, реалізації, використання і обслуговування нововведень. Такий підхід не стимулював підприємства до виробництва і застосування нової техніки і технологій. На практиці ці пільги не мають цілеспрямованого характеру, який би стимулював інноваційну діяльність.

Розглядаючи сферу податкової політики держави, пов'язаної з оподаткуванням прибутку, є сенс розглянути "прибуток" як економічну категорію в загальній системі чинників зростання виробництва, визначити важливість заходів державної політики по формуванню господарських результатів діяльності суб'єктів економічних стосунків.

У системі ринкових відносин прибуток є основним стимулом підприємницької (зокрема, виробничої) діяльності.

Категорія "прибутку" займає важливе місце при визначенні економічного підйому. В даному випадку йдеться про питому вагу прибутку в структурі національного продукту. Можлива ситуація, за якої порівняння темпів зростання цього найважливішого макроекономічного показника дає підстави для визнання темпів зростання двох економічних систем, що співпадають. При зіставленні частки чистого прибутку в національному продукті може бути виявлена серйозна відмінність, на підставі якої можна зробити приблизний висновок: економічний потенціал країни, в якій така частка вища, очевидно, вищий, оскільки фінансова стійкість, гнучкість виробництва здатність подолати спад кон'юнктури, інвестиційний потенціал та багато інших показників, що характеризують перспективи економічної системи, впливають на рентабельність економіки. Таким чином, при створенні прибутку сконцентровані інтереси як на мікро-, так і на макрорівні в державі.

Для реалізації економічних інтересів господарюючих суб'єктів АПК система оподаткування повинна враховувати собівартість продукції, що виробляється, та товарів, робіт, послуг. Це

дає змогу враховувати умови, в яких діють підприємства, а також гарантувати мінімально необхідну суму прибутку для підприємства, за рахунок якої воно зможе розвиватися.

Для забезпечення приросту чистого прибутку господарюючим суб'єктам в певних галузях економіки АПК можна запропонувати оптимальну диференціацію ставок податку на прибуток залежно від рівня витрат.

Введемо необхідні позначення:

V — питома вага витрат виробника продукції (робіт, послуг) [V_0, V_1];

Π — ціна продукції; $V_0 < V_1 < \Pi$;

$T(c)$ — шкала ставок податку на прибуток, залежних від собівартості продукції; $0 < T(c) < 1$.

Тоді частка чистого прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства ($\Pi(c)$), буде рівна:

$$\Pi(c) = (1 - T(c)) \times (\Pi - C) \quad (1).$$

Для досягнення поставленої мети припустимо, що:

— податок зменшується при збільшенні витрат:

$$T'(c) < 0 \quad (2);$$

— прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства, зменшується при зростанні витрат:

$$\Pi'(c) < 0 \quad (3);$$

Вищезазначені показники мають взаємнозворотний характер. Так, збільшення витрат веде до зниження податку на прибуток і зростання чистого прибутку підприємства і навпаки. Питома вага чистого прибутку, що залишається після сплати податку на прибуток, буде дорівнювати п.в.(с) = $1 - T(c)$, тоді формули (2) і (3) можуть бути представлені співвідношенням (4):

$$0 < \frac{dy}{dc} < y: (\Pi - c) \quad (4).$$

Нехай $I=i(c)$ — деяка функція управління, пов'язана з бюджетними обмеженнями ($0 < I(c) < 1$), тоді формула (4) може бути представлена у вигляді рівняння (5), яке може бути використане для моделювання ставок податку на прибуток:

$$\frac{dy}{dc} = \frac{I}{\Pi - c} \times y \quad (5).$$

Зниження податку на прибуток при збільшенні витрат цілком економічно виправдане, оскільки частка витрат у виручці юридичних осіб в Україні в межах 86—98 %, а по деяких галузях і більше 100 відсотків, що відображене в таблиці 1.

Майже в усіх галузях економіки витрати на виробництво високі і мають тенденцію до збільшення. У діяльності готелів та ресторанів,

Таблиця 1. Питома вага собівартості продукції (товарів, робіт, послуг) суб'єктів господарювання у виручці від продажу за видами економічної діяльності по Україні за 2005 — 2006 роки, % [7, 8, 9, 10]

	2005	2006
	у %	у %
Усього¹	95,6	96,8
у тому числі		
сільське господарство, мисливство, лісове господарство	97,5	97,6
промисловість	93,4	94,3
Будівництво	99,1	98,6
торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	97,6	98,1
діяльність готелів та ресторанів	93,1	106,4
діяльність транспорту та зв'язу	86,3	87,4
фінансова діяльність	87,0	95,4
операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	105,3	108,9
освіта	99,3	107,3
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	110,6	108,0
надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	109,9	104,6

¹ Сформовано за однорідними продуктами, що за Класифікацією видів економічної діяльності (КВЕД) відносяться до відповідного виду економічної діяльності.

операціях з нерухомим майном, оренді, інжинірингу та наданні послуг підприємцям, освіті, охороні здоров'я та надання соціальної допомоги, наданні комунальних та індивідуальних послуг; діяльності у сфері культури та спорту спостерігається перевищення витрат над виручкою.

ВИСНОВОК

Поза сумнівом, такий чинник як витрати за диференційованого підходу до встановлення ставки податку на прибуток має велике значення, оскільки можливо враховувати енерго- і матеріаломісткість продукції, природні, рентні та інші чинники, що визначають собівартість продукції в різних галузях економіки країни, у тому числі і в АПК. Дана пропозиція буде слушною для підприємств агропромислового комплексу, що підпадають під законодавчу норму відносно сплати податку на прибуток.

Література:

1. Найденов В. С., Сменковський А. Ю. Инфляция и монетаризм. Уроки антикризисной политики. — Б. Ц.: ОАО "Белоцерковская книжная фабрика", 2003. — 352 с.

2. Викуленко А. Г. Налогообложение и экономический рост России. — М.: Прогрес, 2004. — 220 с.

3. Дорнбуш Р. Макроекономіка: Пер. с англ. — М.: МГУ, ИНФРА — М. 1997. — 784 с.

4. Українська економіка після виборів: що далі? / [Жаліло Я. А., Белінська Я. В., Лавриненко С. І. та ін.]. — К., 2007. — 80 с. / <http://www.niss.gov.ua/Table/6102007/Vistup.htm>.

5. Русакова И., Кашин В. А., Кравченко И. А. Налоги в развитых странах. — М.: Финансы и статистика, 1991. — 288 с.

6. [Електронний ресурс] <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.ig?>

7. Моніторинг виробничо-фінансової діяльності підприємств і організацій АПК за 2007 рік. Міністерство аграрної політики України. — К., — 2008. — Ч. II. — 170 с.

8. Статистичний збірник. Діяльність підприємств-суб'єктів підприємницької діяльності 2006. Держкомстат України. — К., 2007. — 262 с.

9. Моніторинг виробничо-фінансової діяльності підприємств і організацій АПК за 2007 рік. Міністерство аграрної політики України. — К., — 2008. — Ч. III. — 185 с.

10. Моніторинг виробничо-фінансової діяльності підприємств і організацій АПК за 2008 рік. Міністерство аграрної політики України. — К., — 2008. — Ч. III. — 85 с.

Стаття надійшла до редакції 21.07.2009 р.

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА: "САММІТ", "ІДЕЯ", "БЛІЦ ІНФОРМ", "KSS", "МЕРКУРІЙ", "ПРЕСЦЕНТР", "ВСЕУКРАЇНСЬКА ПЕРЕДПЛАТНА АГЕНЦІЯ", "ФЛОРА", "ПЕРІОДИКА", "КОБЗАР", "ДІАДА", "ДОНБАС ДЕ-ЮРЕ", "ДІЛОВА ПРЕСА", "ФАКТОР"